

ՆԱՀԱՊԵՏ ՄԵԼԻՓՈՆԵԱՆԻ «ՍԱՂԷՄԻ ԽՈՒՆԱՐՀՆԵՐԸ» —

Անձկութեամբ սպասում մը եղաւ այդ իրիկուն, 9 Յուլիս 2000, իրանահայ Միութեան սրահին մէջ, ուր տեղի պիտի ունենար գինեձօնը Նահապետ Մեղնեանի վերջին գրքին Աթոռները շուրջ 400-ի մօտ էին, գրաւելով սրահին ամբողջ տարածքը։ Ո՛վ պիտի զարբազանէր այս աթոռներուն վրայ, ամառնային այս եղանակին, երբ կիրակի օրով ամէն ոք կը միտի քաղաքէն դուրս շրջագայութեան երթալ, մանաւանդ որ դպրոցական արձակուրդները արդէն սկսած էին։

Յոռետեսութիւն էր գուցէ այդպէս մտածելը։ Երեկոյեան ժամը 6:30-էն անդին սակայն ճանդիտականները մի առ մի հասան եւ իրենց աթոռները գրաւեցին, որոշ գուարթութեամբ մը որ քիչ անգամ յայտնի կ'ըլլայ գրական երեկոյթներուն։ Նահապետ Մեղնեանի գրքին պարունակութիւնն էր՝ զոր գուշակած էին մարդիկ, եւ ինչ որ կ'երեւի սիրով կը սպասէին ճանդէսի բացման օրով։ Եւ ինչ որ ինչ եւ ո՛վ են այդ «Սաղէմի Խոնարհները» գործը հոգինակը նկարագրած պիտի ըլլար իր սահմանափակ ծաւալով հատորին մէջ։ Եւրոյ 140 էջեր։

Վիզերը վերամբարձ, ծոծրակները իրենց ուսերուն վրայ հաստատուն բռնած, ներկաներուն աչքը սեւեռած էր դէպի բեմ, ուր հանդիսավար Բարսեղ Գարեթյանն կը սկսէր իր հանդիսավարութիւնը։

Հանրութեան մէջ տեսանլի էին հրաւիրեալներ՝ Լոս Անճէլէսեան Հայ բազմութիւն մը, Երուսաղէմահայ, Եգիպտահայ, Լիբանանահայ, Սուրիահայ, Պարսկահայ, Պոլսահայ, Յորդանանահայ, Հայաստանահայ։ Այս «խոռանիները» բազմութիւնը՝ ուշադիր կը հետեւէր սկիզբէն արդէն՝ հանդիսավարի խօսքերուն, եւ կարծես կ'ուզէր ըմբռնեն յետոյ բեմադրութիւնը բառ առ բառ։

Մտաւորականներու հոյլ մը կար հոն, նկատի առնելիք թիւ մը գրասէններու, գրադէտներու, լրագրողներու, երաժշտասէրներու, եւ ըստ գանազան գործունէութեանց սեփականատէրեր եւ պաշտօնականներ։

Յայտագրին մէջ կային ծանօթ

անուններ բանախօսներու եւ գեղարուեստական բաժինը կատարողներու։ Մթնոլորտը ընտանեկան էր, գուարթ երեկոյի մը մասնակցութեան հաճոյքով, ուր կարծես իւրաքանչիւր ոք ինքզինք ազգական կը կարծէր Նահապետին։ Արդարեւ, այդ իրիկուն գլխաւոր կիզակէտ մը եղած էր «Յոռարհները» ստեղծագործող Նահապետը, որ անկիւն մը քաշուած լուռութեամբ կը հետեւէր իրեն ընծայուած պատուոյ արտայայտութեանց։

Բարսեղ Գարեթյան խանդավառ էր իր ներկայացումներուն մէջ, եւ կ'ուզէր անպատճառ նոյնպէս խանդավառ տեսնել ունկնդիրները, ջանալով հանդիսութեան բնոյթը վերածել գրական եւ հոգեկան յազարդ առթող միջավայրի մը։ Եւ յաջողեցաւ։ Մի՛ ըսէք երեք թէ երկայնքան է Բարսեղը, կամ աւելորդաբարն է Բարսեղը, Գարեթյան Բարսեղը՝ ամբողջ ճանդէսի կատարման Վերլորդումն սուղն է, տեղի ունեցող ճանդէսին հրովանդակութիւնը՝ ներկայորդող ճանդէսին էր որ խորքով գիտէ ամէն նրբութիւն՝ հարցին վերաբերեալ։ Եւ, այդ իրիկուն, առանց թոթովանքի, անկեղծաբար, իրեն տրամադրուած «միջանկեայնեցող» ներկաներուն ցոյց տուաւ Նահապետ Մեղնեանի ներքին եւ արտաքին կեանքի մի քանի մանրամասնութիւնները, որոնք հարկաւոր գարեթը կազմեցին ճանդէսին, իր՝ դրած գիրքին բովանդակութիւնը իմանելի առաջը։

Կը գնահատենք Բարսեղը, իր յաջող «արարողապետի» ճանգամանքին մէջ։

Իրանահայ Միութեան Գրականութեան եւ Արուեստի բաժնի վարչութեան նախագահ Տիկին Անահիտ Նազարեան պատշաճ բացում ըրաւ ճանդէսին, շեշտելով գիրքերու կամ գրականութեան կարեւորութիւնը հայ կեանքի հոյովոյթին մէջ, իրը առհասարակ այդպիսի գոյատեւումն եւ բարգաւաճումն։

Ճորձ Արեւիկան ընթերցումը ըրաւ իր գրութեան, փորձելով քաղաքական նմոյշներ ցոյց տալ ուրիշ «խոռանիներու» կեանքին, ի վերջոյ մաղթելով Նահապետին

դալար գրիչ եւ միշտ աւելի բեղուն գործունէութիւն:

Օշին Գէշիշեան, որ ըստ արիստոտէլեան իմաստասիրական դրութեան՝ միաժամանակ ամէն տեղ գտնուելու յատկութիւնը ունի (ubiquitous), որ գաղութաւայ կեանքի ծալքերուն գիտութիւնը ունի եւ հայկական հարցերու խորին խորհուրդները իմացող մարդն է, այս բացառիկ մարդը, որ ի վերայ այսք ամենայնի լրագրող մըն է նաեւ՝ զարմացուց հանդիսականները եւ բաւական գուարթացուց մթնոլորտը երբ ըսաւ թէ Վիշն Կ'ուզէր գրած ըլլալ այս գիրքը եւ իր անունը տեսնել այդ գիրքի ճակատին: Շատ բան կը նշանակեն այս Երուսաղէմացիին խօսքերը, որ արդէն ի սկզբամէ անտի գաղափար ունէր այդ ճղճիմ մարդոց մասին, զորս Նահապետ Արտաշէս-նէր՝ կոչած է: Ան Նահապետի գրքին գովքը ըրաւ շատ պարզ բայց գիտաւոր գնահատականով մը, որուն նման տակաւին չէինք լսած այլ առիթներով: Առաջին անգամն է որ, ըսաւ Օշին, - կը կարգած գիրք մը որուն մէջ՝ ստորակէտ, կէտ, չեղտ, բուծ, վերջակէտ իրենց տեղը դրուած են:

Յայտագիրը կը շարունակուի...

Ժամերը կ'անցնին եւ կ'երկարին Մեզի կը ներկայացնեն զեղարունստական բաժնի մը, ամէնուն հաւանութիւնը ստացող, ծափահարութիւններու հեղեղին տակ, ըլլալ Սալբի Մայիլեանի նուրբ, բեհեղեայ ձայնային թրթռացումներով եւ նազանքի սրտառու ժեսթներով երգերը, մինչեւ Արտաշէս Հայրենի օփերային եւ ժողովրդական եղանակները: Երգերուն վերջաւորութեան դեռ չհասած, արժանաւոր ծափահարութիւնները կ'երկարէին ծաւալուելով սրահի կամարներուն տակ..., երբ արունստագէտները դադրած են արդէն երգելէ: Հաճելի է լսել այսպիսի ձայներ, որոնք տարբեր աշխարհ մեզ կը փոխադրեն... եւ գաղափար մը կու տան մեր երգահաններուն կարողութեան մասին: Լուրջ երգի ստեղծած թնոլորտին մէջ կը զգաս թէ պարզ երգէն անդին մեր հեղինակները ունեցած են

զանազանեալ ներշնչում եւ իւրացուած ճաշակ, եւ յորինած են երգեր եւ արիաներ որոնք Վերտի, Պախի կամ Պիզէի հզօրութիւնը եւ առինքնող հրապոյրը ունին Պէտք է զարգացնել այսպիսի երգիչներու ծրագիրները, որոնք կրնան մեզ ծանօթացնել եւրոպական շրջանակներուն եւ հայ ստեղծագործ հանճարին գաղափար մը տալ միջազգային երաժշտական համայնքին:

Սալբիին ընկերացաւ դաշնամուրի վրայ Յովիկ Ոսկանեան, իսկ Արտաշէսին կ'ընկերանար Տատիանա Զախմարճեան: Երկու արունստագէտներ, որոնք իրենց մատեններուն ճիշտութեամբ ստեղծաշարի գիտութեան ապացոյցը տուին:

Գեղարունստական բաժնին վերջին ներկայացումը կը կատարէր Արարատ Պետրոսեան, որ իր շուրի գիլ ռօթերով մեզ կը համակէր հայրենի թեթեւ շունչով մը եւ կը հասցնէր մեր հայրենի լեռներու մօտերը, ուր կը լսէինք այդ բարձունքներէն եկած թրթռացումները, ազգային արձագանքներով պարունակած:

Ժամերը կ'անցնէին վայրկեաններու արագութեամբ, Բարեգ Գարթալեան հանդէսին մեկնաբանութիւնը կը շարունակէր բնծ հրաւերելով հանրածանօթ ամսուճող, հեռուստաժամի վարիչ-խօսնակ Անահիտ Մարտիրոսեանը: Եւ ան կը սկսէր ընթերցումը Արտաշէսէն ընդէն մէկ դրուագին, Բնկիլը: Մտածեցի տեղույն վրայ որ դո՛նէ քսան վայրկեան մը պիտի տեւէր փոքրիկ վիպակին այդ ընթերցումը եւ յայտագիրը պիտի ծանրանար յարգի վայրկեաններով: Ժնշումը սրտին վրայ, երբ բաւական յառաջացած էր ընթերցումը, շուրջանակի նայուածք մը նետեցի նկատի առնելու համար ունկնդրողներու հոգեվիճակը:

Ոչ մէկ արտաքին նշան յոգնածութեան, ոչ մէկ նշոյլ նոյնիսկ դոյզն ձանձրոյթի Մարդիկ կը հեռանէին Քինիկի սիրային արկածներուն որոնք վախճան մը կ'ունենային անարգարութեան, յուսախաբութեան եւ վշտի ալիքներու մէջ:

Անահիտին ընթերցումով յայտնի կ'ըլլար Նահապետի ամբողջ հոգիին սէրը

ու նուիրումսովսինը հայ գիրի հանդէպ

Յայտնի է որ Նահապետ կը սիրէ գրել, եւ, իրապաշտ խորհրդածութեանց ցանցին մէջ նկարագրել տիպարներ որոնք ընդհանուրին աչքին դիմաց ծաղրանքի կամ խնդուքի առարկայ էին, բայց Նահապետի գրիչի ծանրութեան տակ ատենք եղած են մէյմէկ արգահատանքի արժանի էակներ, ուրիշներու նման բանաւոր, մտածող, կեանքի լաւ կողմերը որոնող, բայց բախտի չար բերումով ինկած անհասարմակարգակի մը վրայ, առանց սակայն կորսնցնելու իրենց անհատականութիւնը: Այդ անհատականութիւնն է որ Նահապետ Միլլոնեան կը տքնի ցոյց տալ իւրաքանչիւր մարդկային պատկերի մէջ զոր կը ներկայացնէ որոշ զարգացած գրիչով մը, իր պարզութեամբ հրապուրիչ եւ լայնբերն լեզուի վայելուչ, ճկուն ու հետեւողական շարադասութեամբ:

Լրումն ամենայնի, կարգը եկած էր ունկնդրելու Փրոֆ. Գէորգ Պալուբեանի խօսքը:

Կշռոյթով եղած խորհրդածութիւնները, ընկերաբանական ներկայացումները, բարոյական տեսակէտները այս թշուառ Պոնարեններուն՝ հոգեբանութեան խորքը իմանալու համար, Փրոֆեսորին ուսումնասիրութեան հում նիւթը կազմեցին, եւ իր վերլուծումներով ան մեզի պարզեց այդ «տեսակ մարդոց» ներքին աշխարհը, անոնց ցաւերը, միմուկները, լքուածութեան մտահոգութիւնները եւ հանուրին արհամարհանքին ենթարկութիւնը: Ներկաները ուշի ուշի հետեւեցան փրոֆեսորի «դասախօսութեան» որ իր ցուցմունքները եւ ապացոյցները կը շարախէր յաճախ Նահապետի խօսքերուն, զորս կը քաղէր Վաղէմի Պոնարենները գրքէն: Լրած գիտողութիւնը շատ իրական էր... Պատասխանատուները այդ անձերու թշուառութեան իրենց կեանքով արտօնած ըլլալ կը թուէին մինչեւ իսկ փոքր ստահակներուն որ ծանակի եւ քամահ-

րանքի ենթարկեն անպատիժ՝ այդ լքեալները, այդ «առամսմա ապրող մարդկային խրաւրիակները»: Միւս կողմէն, չմոռնալով սակայն վանքի մատանէն օրական համեստ ճաշ մը հոգալ անոնց եւ գիշերները օթեւանելու անկիւններ, ուր կարող ըլլային քուն մը քաշել, իթէ կարենային:

Փրոֆեսորին խորին եւ իրապաշտ մեկնաբանութիւնները ունկնդրներուն զնահատանքին արժանացան, եւ ըսին. «Թէպէտ երկար էր ճառախօսութիւնը, բայց ոչ ձանձրացուցիչ, որովհետեւ մենք իմաստութիւն տեսանք եւ նոր-նոր իրականութեանց մասնակից եղանք: Փրոֆեսորին վերլուծումները մեզի պարզեցին եւ ցոյց տուին իրական աշխարհը՝ զոր Նահապետ ջանացած էր ներկայացնել Պոնարեններու գրքին մէջ...»

Շնորհաւորական եւ քաջալերական երկու նամակներ կարդաց Բարսեղ Գարթալեան: Առաջին նամակը՝ Երուսաղէմի Պատրիարք Թորգոմ Արք. Մանուկեանի օրհնութեան գիրն էր, իսկ երկրորդը՝ առաջնորդ Վաղէ Արք. Յովսէփեանի ողջոյնի խօսքը:

Ապա տեղի ունեցաւ ա'յնքան սպասուած գինեծօնը, եւ բեմին վրայ հրաւիրուած գրագէտներ, բարեկամներ, գործի մարդիկ ուրախ ու զուարթ, գինիով «լողցուցին» Նահապետի սոյն գիրքերէն մի քանի հատը: Հեղինակը յայտնի գոհունակութեամբ կը հետեւէր արարողութեանց:

Ապա իր կարգին Նահապետ շնորհակալութեան խօսքը ուղղեց, նախ Աստուծոյ, որ արժանացուց գինք այս հանդիսութեան եւ բացառիկ ուրախութեան — եւ ըստ իր ըսածին — իրեն պէս մէկ տրուպի մը... Այդ հոգեւոր ուղերձը առ Երկնաւոր Հայրը՝ որոշ ազդեցութիւն մը գործեց շատերուն հոգիներուն վրայ: Այս ձեւով արտայայտուելը շնորհութիւն էր նման գրական պարագաներու առիթով... Նահապետը իր անձնական եւ ներքին պատճառները ունէր իր աչքերը ու ապա խօսքերը ուղղելու եւ իր կարճատեւ արտայայտութեանց սկիզբը յիշելու փրկչին անունը՝ Յիսուս Քրիստոս... Ապա Նահապետի շնորհակալութեանց

շարքը երկնցաւ ներկայ ժողովուրդին, եւ յատկապէս դերակատարներուն որոնք նոյն գիշերուան ելոյթը վերածեցին փառաւոր հանդիսութեան:

Եղաւ պատշաճ հիւրասիրութիւն որ նոյնպէս երկարեցաւ ըսյց եւ առիթ տուաւ մեկնաբանութեանց: Ամէն ոք այդ իրիկուն Նահապետ եւ «Ռոնարհներ» հոլովեց եւ ապագայի մաղթանքներ հրամցուց իրեն:

Ապագայ դրասէր սերունդը, վստահեմ, պիտի չվարանի փոքր անկիւն մը շնորհել Նահապետին «Սաղէմի Ռոնարհներ»ուն հայ գրականութեան ընդարձակ անդաստանին մէջ, հոն՝ ուր հին ժամանակներէն սկսեալ իրենց անունները կոփեցին գիրի տիտաններ եւ իրենց հետեւորդ աշակերտներ, որոնք զէմքեր եւ նկարագիրներ ուրուագծեցին եւ նկարագրեցին իրապաշտ

աշխարհէն եւ հարստացուցին մեր ազգային գրականութիւնը:– Պարոնեան, Օտեան, Արփարեան, Արշակ Զօպանեան, Հրանդ Ասատուր, Երուխան, Նշան Պէշկէթաշլեան, Մեծուրի ու Առանձար:–

Այս հանդիսութիւնը, Նահապետ Մելքոնեանի «Սաղէմի Ռոնարհներուն» նուիրուած գրական յաջող երեկոն իրականացաւ բարձր հովանաւորութեամբ՝ Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս եւ Ռիթա Իսկէնտէրեաններու, կազմակերպութեամբ Լոս Անճելըսի Իրանահայ Միութեան Գրականութեան եւ Արուեստի Բաժանմունքի, եւ Երուսաղէմի Ս. Թարգմանչաց Վարժարանի Հիւսիսային Ամերիկայի Մասուց Միութեան:

ԱՐԱՄ ՕՐԱՆԵԱՆ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԱՄՍՈՒԱՆ ՊԱՏԳԱՄԸ

Հոկտեմբերը հոչակուած է մշակոյթի ամիս, քանի որ այն իր մէջ ընդգրկում է հայ ազգի ամենից մեծ տօներէից մէկը՝ Թարգմանչացը: Վերջինս վեր է ածուել մի այնպիսի եզօր շարժման, որը իր քախտորոշիչ կնիքն է դրել ոչ միայն հայ մշակոյթի, այլեւ հայ մարդու, հայ քաղաքական կեանքի ու յարաբերութիւնների ցանցի կերտման ընթացքի վրայ: Այս պատճառով էլ՝ Հոկտեմբերը որոշակի պատգամ ունի հաղորդելիք: Այդ պատգամի կառոյցում կարելի է առանձնացնել երեք կէտեր:–

Ա. – ՀԱՅ ԳՐԱԽՈՐ ՄՇԱԿՈՅԹԸ ԲԱՐՁՐԱՆՈՒՄ Է ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆՋԻ ԵՒ ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՈՒԱՆԴԱՆԻ ՎՐԱՅ: Հեթանոսական շուրջ չորս հազար տարուայն հայ քաղաքակրթութիւնը մեր ազգային հպարտութիւնն է: Այդ շրջանում ձեւաւոր-